

DERYA YÜCEL

Zamanın döngüsünde bir anlatıcı: Murat Morova

Murat Morova, seferi bir düşünce sistematığı içinde şekillendirdiği sanat pratiğinde, Doğu ve Batı'ya dair mitolojilerin “ortasında” kendi mitini yaratmıştır. Geleneksel sanat estetiğini güncel kavramlar çerçevesinde melezleştiren ve böylelikle kendine ait görsel bir ikonografi oluşturmuş olan sanatçının kişisel sergisi “RAVi” 30 Ocak'a kadar Galeri Nev'de izlenebilir.

Derya Yücel: Son dönem üretimlerinizi ve kişisel serginizi konuşmak için bir araya geldiğimiz bu söyleşiye, maalesef Paris'te dün gece yaşanan korkunç terörün sarsıntısı eşlik ediyor. Dünyada gittikçe ağırlaşan, adalet ve vicdan duygumuzun zedelendiği travmalar nüksediyor. Sosyal adaletsizlikler, işkenceler, baskılar, emek sömürüsü, terör gibi gündelik politikalar tarafından insana yönelik onulmaz yaralar derinleşiyor... Diğer taraftan insanoğlunun da dünyaya/doğaya karşı sorumsuzluğu yüzünden değişen iklimler, küresel ısınma, türlerin/kaynakların tükenmesi gibi gün geçtikçe tehlikeli boyutlara varan yok oluş süreci devam ediyor. Sizin de çok uzun zamana yayılan pratiğinizde ele aldığımız temaların bu problematikler etrafında şekillendiğini biliyoruz. Galeri Nev'de gerçekleşen serginizin başlığı da “RAVi”. Murat Morova, bugünün hikayelerini, geçmişin metaforları ve estetik dili ile aktaran bir modern “Ravi”dir diyebilir miyiz? Dilerseniz önce bu sergiyi ortaya çıkaran hikaye ile başlayabiliriz.

Murat Morova: Sergide izlenen yapıtların benim kişisel tarihimle ilişkili “romantik” bir yanı var. Çocukluğumda, büyükannem ve annem çarşıya gittiklerinde ben de yanlarında götürülürdüm. Doğduğum semt Üsküdar, 1950'li yıllarda da İstanbul'a göre daha geleneksel bir yapının olduğu, gerek mahalle dokusuyla gerek geleneksel mimari örnekleriyle geçmişle bağını hissedildiği bir semti. Camii önlerinde, çeşitli malzeme ve ürünlerin satıldığı

tezgahlar olurdu. Bu tezgahlarda dini kitapların dışında sosyal kitaplar da satılırdı. Taş baskı halk hikayeleri, Hz. Ali Cenkleri, Battal Gazi destanları, Tahir ile Zühre'ler, Kerem ile Aslı'lar, kahramanlık destanları, söylenceler gibi içeriklere sahip bu kitapların en önemli özellikleri anlatıcı resimlere sahip olmalarıydı. Bu alışverişlerde mutlaka bu kitaplardan alınırdı, renkli, taş baskı tekniğinde hazırlanmış bu naif resimlere bakmak, okuma yazma bile bilmediğim bir yaşımda, beni etkilerdi. Bu hikayelerin kendine has edebi üslupları vardı. En fazla Hz. Ali Cenkleri aklımda kalmıştır, çünkü bu hikayelerde Hz. Ali, kendi zamanından azade bir karakterdir, hikayelerinin daha kurgusal bir şekilde tüm zamanları içine alan bir geniş zaman perspektifi vardır. Kimi hikayelerde kendi döneminde gerçekleşmemiş olaylar ve başka tarihsel figürlerle yan yana gelir, kahramanlıklar, dini anlatılar birbiri içine girer. Eşkıyalar, cinler, periler, ejderhalar, insan üstü varlıklar bu hikayelere eşlik eder. Ancak her zaman için “insan” olmanın erdemi, adalet ve merhamet duygusu, vicdan ve cömertlik gibi bir temaya bağlanan sonlar olur. Küssadan hisse anlatısıdır. Hz. Ali zaten temsil ettiği inanç sistematığı içinde neredeyse bir insan-ı kamil olarak olgun ve iyi bir insanda olması gereken tüm özellikleri üzerinde taşıyan bir figür olarak tarif edilir. Bir nevi, Batı'da aslında çok yaygın ve köklü olan kurtarıcı “kahraman” kültürünün Doğu'daki karşılığı gibidir. Ancak, Batı'daki güzel, büyük, güçlü, yapılı, insan üstü bedensel üstünlüklerden çok daha

2

önceliği, içeriğe destek olması noktasında beliriyor. O üretimle, o yapıyla vermek istediğiniz içeriği, mesajı, hikayeyi görselleştirme yönünde titiz bir seçim sonucunda karar verilmiş biçimler oluyor. Bu nedenle, yalnızca İslami ve geleneksel formlarla ortaya çıkan yüzey estetiğinin tadı ne kadar ağırlıklı olsa da, işlerinizi belirli bir mecrada sınırlandırmak çok mümkün değil. Resim, heykel, çini, hazır nesne, yerleştirme, fotoğraf, kolaj... Form, hikayenizi destekliyor. Bu sergide yer alan yapıtlarınız için de aynı şeyi söyleyebilir miyiz?

M. M.: Sergideki üretimleri ortaya çıkarırken, bugünün teknik imkanlarıyla elde edebileceğim bir estetiği aktarmayı değil, malzemenin naifliğinin gücüyle düşünmeyi amaçladım. Geçmiş referans veren bir form tadında olmasını istedim. Taş baskı halk hikaye kitapları içindeki renk armonisinde ve kağıt dokusunda olmalarına özen gösterdim. Bu nedenle serinin ana aksını çizen 12 çalışmada el yapımı kağıt üzerine sulu boya, çini mürekkebi, toz boya ve bir takım eskitme teknikleri kullandım. Flu tonlarda ve geleneksel formlardan hareket eden imgelerin belli belirsiz izlendiği bir kompozisyon uyguladım. Yüzey estetiği benim üretimlerimde öne çıkan bir tavidir. Çok dikkatli şekilde, karikatürize tehlikesi olmayan illüstratif bir tadının da olmasının istedim. Bunu önemsedim çünkü Batı resim geleneğinde devam eden ve bir estetik dil içerisinde illüstrasyon hikaye anlatan anlatıcı, bizde hala devam eden bir tattır. Buna Doğu estetiği de diyebiliriz çünkü Batı resmiyle tanışma aşamasına kadar gelen bütün görsel mirasımız daha çok kitap yüzeyinde yer alır. Minyatür gibi, görsel temsil daha çok metne/ hikayeye destek mahiyetindedir. Benim de ilhama dayalı, dokunaklı ya da ani tepkilerden doğan bir çalışma metodum yok. Araştırma, biriktirme, okuma, düşünme, olgunlaştırma ve ortaya çıkarma sürecinde metinle olan bağım çok güçlü. Bu sergide ki yapıtların da metinle olan ilişkisi

referans aldığı materyallerden itibaren kendini gösterir. Kimi zaman kişisel sergilerimde farklı medyumları bir arada göstermeyi de seçerim fakat bu sergide özellikle ondan imtina ettim. Kağıt işler ve neredeyse manipüle edilmiş kağıt duygusunda tuvaler var. Fragmantal bir şekilde dokusu değişmiş yüzeyleri ortaya çıkarmaya çalıştım. Toplam 14 parçadan oluşan iki seri bu şekilde ortaya çıktı. Serginin başlangıcını oluşturan 3 ufak ebatlı tuval işlerden birinde kendi suretimini kullandım. Bir insan-ı kamil formu üzerindeki yüzüm ve kendi kanatlarını kendi gücüyle çekerek bir aksiyona bir söyleme doğru telaşlı bir mücadele içinde debelenen figürde beliriyor.

D. Y.: Kağıt işlerde kendi içinde bölünmeler var. Örneğin diğerlerinden farklı olan dörtlü iş bağimsiz olarak yalnızca sizin bugüne dair kurduğunuz imgeleri açığa çıkarıyor, sekiz parçalı ve birbirini takip eden dizide ise tamamen eski taş baskı halk hikayeleri ile cenkname ve destanlardaki olayların iklimine bugüne dair sorunların aktarıldığı sahneler kuruyorsunuz. Hangisini gerçek hangisinin kurgu olduğunu ve tüm bunların geniş bir zaman içerisinde döndüğü duygusunu, geçmişte olanın “şimdi”de devam ettiği bilgisini, şimdide olanın dünü ve yarını da kapsayacağı görüşünü taşıyan bu işlerde aslında sizin bütün sanat pratiğinizde karşılaşılan döngüsel zaman kavrayışını ortaya koyuyor. Bu sergide de sarmal zaman algısı içinde, bugünlere tanık olmanın getirdiği acılı, itirazlı, çaresiz bir tarafı olsa da, aktaracakları ve aktarmak istediklerini hırçın ve kararlı bir telaşa iletmeye çalışan bir Ravi olarak sizi... Anlatıcı olarak sanatçıyı görüyoruz.

insani nitelikleriyle öne çıkan bir kahramandır. Masal ve söylencelerle aktarıldığı için kimi zaman da Hz. Ali'nin fiziksel özellikleri neredeyse kurgusal bir abartı taşıyabilir.

D. Y.: Ancak sizin figürleriniz bir kahraman miti yaratmıyor. Mütevazi ama bir o kadar da asi figürlerinizi, hem kişisel hem sanatsal kimliğinizdeki Araf'ta olma hali ve donandığınız hassasiyetler etrafında, hem içeride hem de dışarda olma tavrınızla ilişkili görüyorum. İnsani olmayan, hegemonyacı, sömürücü, baskıcı sistemler içinde gömülü bir dünya da adalet, hak, merhamet, vicdan talepleriyle kendi çember(ler) i içinde hareket emeye çalışan “insan-ı kamil” imgeniz aslında hepimizden bir parça taşıyor. Bu çemberi kırıyor olmak ve dışındaki ile mücadele edebiliyor olmak konusunda ne kadar güçlü olabiliriz? Kimi zamanda kendi korunaklı alanlarımızı yaratabilmek için kendi çember(ler)imizi örnek zorunda hissediyoruz. Bu hem toplumsal hem kişisel hem de sanat alanında bile geçerli olabiliyor. Geçmişin, bugünün ve yarının güçlüklerinden kurtulmak için sürekli olarak başka kahramanlar arıyoruz. Siz bu sergideki hikayeleri nasıl aktardınız? Ravi'nin sesini nasıl şekillendirdiniz?

M. M.: İnsanın kahramanı kendisidir. Mesele birey olarak kendi çemberlerimizi tanıyıp onları kırabilme ya da kurabilme iradesi gösterebilmektir. Bunlar her ne kadar ağırlığı olan, aciliyet taşıyan meseleler olsa da, bu sergide yer alan

yapıtlarımda çok basit, çocuksu ve naif kavramlarımı devreye sokmaya çalıştım. Bugünün tüm travmaları ve sorunlarını geçmiş zamanın kötücül düşman ve canavarları gibi ele alıp, bugünün kötülükleriyle baş edebilecek olan yeni insan tipolojisini; çok büyük ideolojik angajmanları olmasa bile, bir insan-ı kamil olma tavrının en saf ve en angaje edilmemiş hallerini aradım. Bu taş baskı halk hikayeleri içinde tüm bu olayları aktaran ve anlatıcı pozisyonunda olan biri vardır. Bu kişi, kendi aktardıklarına dayanak olarak “Ravi”lere referans verir. Rivayet eden, söyleyen, kaynaklık eden kişidir Ravi. Öncelikle İslam dininde peygamberin hadislerini aktaran, taşıyan bir figürdür. Elbette her aktarıcı, anlatıcı bu unvanı alamaz, Ravi olmak, bir tür merteye kabul edilir. Zamanla yalnızca dinsel etimoloji içerisindeki tarifini kaybederek daha geniş biçimde halk arasında tüm söylenceleri anlatan kişilere de Ravi denmiş. Evet, bu seriyi ortaya çıkarırken, ben de bir tür “Ravi” gibi davrandım. Çünkü, temelde geçmişin kötücül olayları, erozyona uğrayan adalet, vicdan, merhamet duyguları, süregiden zulüm ve talanları gibi bu halk hikayelerine de konu olan tüm problematikler, şekilsel olarak farklılık taşısa da, kavramsal olarak bugünle aynı soy kütüğünü paylaşıyor. Dolayısıyla benim “Ravi”liğim de bugünün hikayelerini, o günün formlarıyla yeniden sunuyor olmamdan geliyor.

D. Y.: Geleneksel estetikle bağınız yalnızca fiziksel düzlemde ortaya çıkmıyor. Hatta, mecra seçimlerinizin